

Wyrok z dnia 29 listopada 2000 r.

I PKN 119/00

Przepis art. 32 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. Nr 55, poz. 234 ze zm.; obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854) nie reguluje skutków wynikających z jego naruszenia; są one określone w innych przepisach prawa pracy - w szczególności w art. 45 KP i art. 56 KP.

Przewodniczący SSN Jadwiga Skibińska-Adamowicz, Sędziowie SN:
Katarzyna Gonera (sprawozdawca), Walerian Sanetra.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 29 listopada 2000 r. sprawy z powództwa Mariana C. przeciwko Spółdzielni Handlowo - Usługowej „S.Ch.” w Ł. o przywrócenie do pracy i wynagrodzenie, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 15 marca 1999 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Pragi – Sąd Pracy wyrokiem z 3 listopada 1998 r. zasądził od pozwanej Spółdzielni Handlowo-Usługowej „S.Ch.” w Ł. na rzecz powoda Mariana C.: wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy w okresie od 27 stycznia 1991 r. do 8 lipca 1991 r., premię za październik i listopad 1991 r. oraz wyrównanie nagrody z zakładowego funduszu nagród za 1991 r. Ponadto Sąd umorzył postępowanie w części dotyczącej: wynagrodzenia za okresy od 9 do 31 lipca 1991 r. i od 1 do 30 kwietnia 1992 r., ekwiwalentu za urlop wypoczynkowy za 1991 r., nagrody z zakładowego funduszu nagród za 1991 r., wydania świadectwa pracy i opinii – w związku z cofnięciem pozwu w tej części. W pozostałym zakresie – dotyczącym przywrócenia powoda do pracy i zasądzenia na jego rzecz wynagrodzenia za cały czas pozostawania bez pracy – powództwo zostało oddalone.

Sąd Rejonowy ustalił, że powód był zatrudniony w W. Rejonowej Spółdzielni

„S.Ch.” w W. od 1976 r. na stanowisku kierownika sklepu branży metalowej, a miejscem wykonywania przez niego pracy był od 1988 r. sklep [...] w Ł. Od 21 września 1990 r. powód pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Zakładowej [...] NSZZ „Solidarność” przy tej Spółdzielni. Z dniem 30 marca 1990 r. pracodawca wypowiedział powodowi umowę o pracę (ze skutkiem na dzień 30 czerwca 1990 r.). Wyrokiem Sądu Pracy z 31 stycznia 1991 r. [...] powód został przywrócony do pracy w W. Rejonowej Spółdzielni „S.Ch.” w W. Przywracając powoda do pracy Sąd stwierdził, że jako działacz związkowy pozostawał on pod ochroną przed rozwiązaniem stosunku pracy poczynając od 21 września 1990 r., kiedy wybrano go na przewodniczącego Komisji Zakładowej. Wyrok ten uprawomocnił się 24 czerwca 1991 r. Tego samego dnia powód zgłosił się do pracy w pozwanej Ł. Spółdzielni Handlowo-Usługowej „S.Ch.” w Ł., która powstała w wyniku podziału W. Rejonowej Spółdzielni „S.Ch.” w W. i przejęła (na podstawie art. 23¹ § 1 KP) sklep, którego kierownikiem był powód. Do pracy powód został dopuszczony dopiero 9 lipca 1991 r. Komisja Zakładowa, której był przewodniczącym, została wykreślona z rejestru prowadzonego przez Zarząd Regionu Mazowsze NSZZ „Solidarność” uchwałą z 24 września 1994 r. [...], rok po upływie kadencji. Powód jako działacz związkowy nie podejmował w czasie tej kadencji żadnych działań w obronie interesów innych pracowników-członków związku. W dniu 21 sierpnia 1991 r. przy pozwanej Spółdzielni powstał z inicjatywy powoda Komitet Organizacyjny NSZZ „Solidarność”, którego przewodniczącym został powód. Komitet ten zarejestrowano w Zarządzie Regionu Mazowsze NSZZ „Solidarność” [...], jednak nie przekazał on następnie informacji o przeprowadzeniu wyborów do władz statutowych. W 1992 r. Zarząd i Prezydium Rady Nadzorczej pozwanej Spółdzielni podjęły decyzję o reorganizacji bazy magazynowej, w wyniku czego doszło do włączenia prowadzonego przez powoda sklepu do bazy. Przekształcenia te stanowiły przyczynę wypowiedzenia powodowi warunków pracy, gdyż pracownicy bazy nie wyrazili zgody na przyjęcie wspólnej z powodem odpowiedzialności materialnej za mienie powierzone. Pismem z 25 kwietnia 1992 r. powodowi wypowiedziano warunki pracy i zaproponowano nowe – równorzędne - stanowisko kierownika stoiska branży metalowej i budowlanej w Domu Handlowym w Ł., warunki finansowe miały nie ulec zmianie. Powód nie przyjął propozycji nowych warunków pracy, w związku z czym umowa o pracę uległa rozwiązaniu. Po zapoznaniu się z pismem wypowiadającym warunki pracy powód odmówił jego przyjęcia i od 27 kwietnia do 10 października 1992 r. przebywał na zwolnieniu lekarskim. Sąd Rejonowy przyjął, że

powód pozostawał pod ochroną art. 32 ustawy o związkach zawodowych od 21 września 1990 r., kiedy został wybrany przewodniczącym Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność”, aż do 20 września 1994 r., czyli do upływu roku po zakończeniu trzyletniej kadencji organów związku. Komisja Zakładowa nie uchwaliła co prawda własnego statutu, ale działała na podstawie Statutu NSZZ „Solidarność”, który przewiduje trzyletnią kadencję dla organów tego związku zawodowego. Po 1990 r. nie przeprowadzono ponownych wyborów, co oznacza, że kadencja, na którą wybrano powoda, upłynęła 20 września 1993 r. Zaniechanie przeprowadzenia wyborów po upływie kadencji może świadczyć o braku działalności zakładowej organizacji związkowej. Z przedstawionych ustaleń wynika, że w chwili wypowiedzenia powodowi warunków pracy (pismem z 25 kwietnia 1992 r.) pozostawał on nadal pod ochroną jako działacz związkowy. Przed wypowiedzeniem powodowi warunków pracy pozwana Spółdzielnia nie uzyskała na to zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej. Mimo stwierdzenia naruszenia przez pracodawcę art. 32 ustawy o związkach zawodowych, Sąd Rejonowy oddalił powództwo o przywrócenie do pracy stwierdzając, że w ustalonym stanie faktycznym żądanie powoda jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Brak jest bowiem dowodów na faktyczne prowadzenie przez powoda działalności związkowej, a jego postępowanie zmierzało do stworzenia sytuacji, w której pełniona przezeń funkcja związkowa będzie wykorzystana wyłącznie dla zapewnienia sobie trwałości stosunku pracy. Stanowisko pracy powoda nie zostało zlikwidowane, a reorganizacja bazy magazynowej nie doprowadziła do zmniejszenia zatrudnienia. Pracownicy magazynu nie wyrazili zgody na wspólną z powodem odpowiedzialność materialną. Chcąc zatrzymać powoda, pozwana Spółdzielnia musiałaby wymienić cały zespół pracowników magazynu. Powodowi zaproponowano równorzędne stanowisko kierownika stoiska branży metalowej i budowlanej z takim samym wynagrodzeniem, a powód nie wskazał żadnej przyczyny, dla której odmówił przyjęcia oferowanego mu nowego stanowiska. Z tych względów Sąd Rejonowy uznał, że nawet zasądzenie na rzecz powoda jedynie odszkodowania za niezgodne z prawem wypowiedzenie mu warunków pracy, które doprowadziło do rozwiązania umowy o pracę, byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie w wyniku apelacji powoda wyrokiem z 15 marca 1999 r. zmienił wyrok Sądu Rejonowego w części oddalającej powództwo o przywrócenie do pracy i zasądził od pozwanej Spółdzielni na rzecz powoda kwotę 594,42 zł tytułem odszkodowania za niezgodne z

prawem wypowiedzenie mu warunków pracy. Ponadto oddalił apelację powoda w pozostałej części (powód domagał się w niej zmiany wyroku i przywrócenia go do pracy) oraz w całości apelację pozwanej Spółdzielni, która zaskarżyła wyrok w części zasądzonej od niej na rzecz powoda świadczenia z tytułu wynagrodzenia za 1991 r. (ta część wyroku Sądu Okręgowego uprawomocniła się w związku z tym, że strona pozwana nie wniosła kasacji).

Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego co do tego, że przyczyną wypowiedzenia powodowi warunków pracy po przeprowadzonej reorganizacji był brak zgody pozostałych pracowników na ponoszenie wspólnej z nim odpowiedzialności materialnej za mienie powierzone. Brak takiej zgody stanowi uzasadnioną przyczynę wypowiedzenia mu nie tylko warunków pracy, ale w ogóle umowy o pracę. Powód znajdował się jednak w szczególnej sytuacji prawnej, ponieważ podlegał ochronie przed wypowiedzeniem zmieniającym, wynikającej z art. 32 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. Nr 55, poz. 234 ze zm.). Sąd Okręgowy nie podzielił natomiast oceny Sądu Rejonowego co do tego, że uwzględnienie roszczenia powoda o przywrócenie do pracy, a nawet o odszkodowanie, byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Członkowie zarządów zakładowych organizacji związkowych powinni korzystać z jak najszerszej ochrony prawnej. Ustalenia Sądu Rejonowego, które należy uznać za prawidłowe, że powód faktycznie nie działał w organizacji związkowej, że wypowiedzenie mu warunków pracy było uzasadnione, że nie wskazał konkretnej przyczyny odmowy przyjęcia zaproponowanego mu stanowiska, pozwalały na podstawie art. 477¹ § 2 KPC zasądzić na rzecz powoda odszkodowanie w miejsce zgłoszonego przez niego żądania przywrócenia do pracy. Sąd Okręgowy powołał się przy tym na poglądy wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 27 lutego 1997 r., I PKN 23/97 (OSNAPiUS 1997 nr 21, poz. 419). Z tych przyczyn Sąd Okręgowy zasądził na rzecz powoda odszkodowanie w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia za pracę na podstawie art. 47¹ KP.

Kasację od wyroku Sądu Okręgowego wniosł w imieniu powoda jego pełnomocnik z urzędu, „opierając kasację na podstawie art. 393¹ pkt 2 KPC przez naruszenie przepisów art. 32 ustawy z dnia 8 października 1982 r. o związkach zawodowych (Dz.U. Nr 54 z 1985 r.) oraz art. 217 § 1 KPC, co mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy”. Wskazując na te podstawy skarżący wniosł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz o uchylenie w całości poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi. W

uzasadnieniu kasacji wskazano, że zaskarżony wyrok zapadł z naruszeniem prawa materialnego wskutek błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania art. 32 ustawy o związkach zawodowych przez przyjęcie, że w dacie wypowiedzenia warunków pracy powód, pomimo iż przysługiwała mu ochrona związkowa, pozbawił się tej ochrony nie prowadząc jakiejkolwiek działalności związkowej. Zdaniem skarżącego, art. 32 ustawy o związkach zawodowych daje ochronę stanowiskom funkcyjnym, a nie działalności związkowej, której prowadzenie uniemożliwiono powodowi przez fakt wypowiedzenia mu umowy o pracę w 1990 r., a następnie przez reorganizację (fikcyjną, jak wynika z zaświadczenia Urzędu Miasta i Gminy w Ł. z dnia 2 lipca 1999 r.) miejsca pracy powoda. Do kasacji dołączono pismo Urzędu Miasta i Gminy w Ł. stwierdzające, że w kwietniu 1992 r. nie był zarejestrowany w prowadzonej przez ten Urząd ewidencji działalności gospodarczej sklep branży metalowej i budowlanej przy Domu Handlowym w Ł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przede wszystkim wyjaśnienia wymagał zakres zaskarżenia kasacją wyroku Sądu Okręgowego. Mimo wskazania w jej *petitum*, że powód skarży w całości wyrok Sądu Okręgowego, z uzasadnienia kasacji można wyprowadzić wniosek, że przedmiotem zaskarżenia jest jedynie ta część wyroku w której Sąd ten oddalił apelację powoda w części dotyczącej jego żądania o przywrócenie go do pracy. Wniosek taki wynika nie tylko z powołania jako podstawy kasacji art. 32 ustawy o związkach zawodowych, ale także z tego, że powód nie miał żadnego interesu prawnego w tym, aby kwestionować wyrok Sądu Okręgowego w części oddalającej apelację strony pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego czyli w części zasądzającej na jego rzecz świadczenia z tytułu wynagrodzenia za pracę za 1991 r. Z tego samego względu należało uznać, że zawarty w kasacji wniosek powoda o uchylenie w całości wyroku Sądu Rejonowego jest również wynikiem nieprecyzyjnego określenia granic zaskarżenia, skoro powód już w apelacji nie kwestionował tego wyroku ani w części zasądzającej na jego rzecz wynagrodzenie za pracę za 1991 r., ani w części umarzającej postępowanie w związku z ograniczeniem żądań i cofnięciem pozwu.

Przechodząc do oceny podstaw kasacji, stwierdzić należy, że nie są one usprawiedliwione, a zatem kasacja nie mogła zostać uwzględniona. Zarzut naruszenia prawa procesowego dotyczy jedynie art. 217 § 1 KPC. Przepis ten stanowi, że

strona może aż do zamknięcia rozprawy przytaczać okoliczności faktyczne i dowody na uzasadnienie swych wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej. Zgodnie z art. 393¹ pkt 2 KPC naruszenie przepisów postępowania może stanowić podstawę kasacji, jeżeli uchybienie tym przepisom mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Skarżący powinien przy tym wskazać, na czym polegało naruszenie określonego przepisu, a także – jeżeli uchybienie dotyczy przepisów postępowania – jaki miało ono wpływ na wynik sprawy. W rozpoznawanej sprawie kasacja nie zawiera jakiegokolwiek uzasadnienia naruszenia omawianego przepisu, wobec czego nie jest możliwe odniesienie się do tego zarzutu przez Sąd Najwyższy. Jeżeli zarzut ten miałby być powiązany ze złożeniem przez skarżącego w postępowaniu kasacyjnym dokumentu w postaci pisma Urzędu Miasta i Gminy w Ł. z dnia 2 lipca 1999 r., to jest on całkowicie chybiony. Sąd Najwyższy nie prowadzi sam postępowania dowodowego, opierając się na ustaleniach faktycznych dokonanych przez Sąd drugiej instancji, chyba że zostały one skutecznie zakwestionowane przez zgłoszenie w kasacji odpowiednio skonstruowanych zarzutów dotyczących dokonywania ustaleń faktycznych i oceny materiału dowodowego. W postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne powołanie nowych faktów i dowodów, a zatem nie jest możliwe przytoczenie przed Sądem Najwyższym nowych okoliczności faktycznych. Sąd Najwyższy nie mógł zatem wziąć pod rozwagę dokumentu dołączonego do kasacji ani poddać analizie tego, co wynika z jego treści. Niezrozumiały jest przy tym zarzut kasacji, że reorganizacja miejsca pracy powoda była „fikcyjna”. Nie wiadomo, czy skarżącemu chodzi o to, że reorganizacji takiej w ogóle nie było, a zatem, że przyczyna wypowiedzenia powodowi warunków pracy była pozorna (nierzeczywista, nieprawdziwa), czy też że przyczyna ta nie uzasadniała dokonania wypowiedzenia zmieniającego. Szersze rozważania dotyczące tej kwestii są jednak niemożliwe, wobec braku odpowiednio skonstruowanego zarzutu naruszenia prawa materialnego.

Skoro zarzut naruszenia przepisów postępowania okazał się nietrafny, Sąd Najwyższy był związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia i jedynie do tych ustaleń mógł odnieść ocenę prawidłowości zastosowania przez Sąd Okręgowy prawa materialnego. Zarzut naruszenia art. 32 ustawy o związkach zawodowych jest również chybiony. W kasacji wskazano przy tym, że chodzi o naruszenie art. 32 ustawy z dnia 8 października 1982 r. o związkach zawodowych (Dz.U. z 1985 r. Nr 54, poz. 277 ze zm.). Tymczasem przepis ten nie dotyczył w ogóle szczególnej ochrony działaczy związkowych przed rozwiązaniem z nimi

stosunku pracy, a materia analogiczna do tej uregulowanej w art. 32 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. Nr 55, poz. 234 ze zm.) była uregulowana w art. 39 ustawy z dnia 8 października 1982 r. o związkach zawodowych. Na tym stwierdzeniu można byłoby zakończyć rozważania dotyczące zasadności zarzutów kasacyjnych. Sąd Najwyższy rozpoznaje bowiem sprawę w granicach kasacji, które wyznaczają powołane przez skarżącego podstawy kasacyjne – a w ich ramach zarzuty naruszenia konkretnie wskazanych przepisów prawa materialnego lub procesowego – oraz uzasadnienie tych podstaw. Sąd Okręgowy z pewnością nie stosował art. 32 ustawy z dnia 8 października 1982 r. o związkach zawodowych, ani też nie było podstaw do jego zastosowania, skoro przepis ten nie regulował w ogóle materii istotnej z punktu widzenia roszczeń powoda zgłoszonych w niniejszej sprawie. Co więcej, przepisy ustawy z dnia 8 października 1982 r. o związkach zawodowych nie miały zastosowania do oceny sytuacji prawnej powoda w chwili składania przez pracodawcę w dniu 25 kwietnia 1992 r. oświadczenia o wypowiedzeniu zmieniającym warunki pracy. W tym czasie obowiązywała już ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych, która weszła w życie w dniu 26 lipca 1991 r. (art. 49 tej ustawy), w tym jej art. 32 stanowiący o szczególnej ochronie działaczy związkowych przed rozwiązaniem stosunku pracy.

Nawet gdyby potraktować jako oczywisty błąd mylne powołanie przez skarżącego ustawy z dnia 8 października 1982 r. – zamiast ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych - jako aktu prawnego, którego art. 32 został (zdaniem skarżącego) naruszony, to również wówczas kasacja pozbawiona byłaby usprawiedliwionej podstawy. Wbrew jej zarzutom Sąd Okręgowy przyjął bowiem, że pracodawca naruszył art. 32 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych, dokonując wypowiedzenia powodowi warunków pracy bez uzyskania na to zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej. Skutkiem oceny, że naruszenie takie miało miejsce, było zasądzenie na rzecz powoda odszkodowania za niezgodne z prawem wypowiedzenie warunków pracy (na podstawie art. 45 § 1 KP w związku z art. 42 KP i art. 47¹ KP oraz art. 477¹ § 2 KPC w związku z art. 8 KP). Nie znajduje potwierdzenia w wywodach Sądu Okręgowego argument kasacji, że Sąd ten pozbawił powoda „ochrony związkowej” w wyniku przyjęcia, że powód nie prowadził faktycznie jakiegokolwiek działalności związkowej. Sąd Okręgowy potraktował powoda jako działacza związkowego podlegającego ochronie przed wypowiedzeniem, ale jednocześnie uznał, że w rozpoznawanej sprawie zachodzą szczególne okoliczności pozwalające na ocenę

roszczenia powoda jako nieuzasadnionego w rozumieniu art. 477¹ § 2 KPC, albowiem sprzecznego z zasadami współżycia społecznego (art. 8 KP). Przepis art. 32 ustawy o związkach zawodowych został prawidłowo zastosowany, ponieważ Sąd Okręgowy przyjął, że powód podlega ochronie wynikającej z tego przepisu. Przepis ten nie reguluje jednak skutków wynikających z jego naruszenia, te są bowiem uregulowane w innych przepisach (w szczególności w art. 45 KP). Oddalenie powództwa o przywrócenie do pracy nastąpiło nie dlatego, że powód nie podlegał szczególnej ochronie, jaką przepisy prawa pracy przewidują dla działaczy związkowych, lecz dlatego, że jego roszczenie o przywrócenie do pracy zostało uznane za prowadzące do nadużycia prawa. Podstawą rozstrzygnięcia w tej kwestii były zatem przepisy art. 477¹ § 2 KPC w związku z art. 8 KP. Naruszenia tych przepisów kasacja jednak nie zarzuca.

W tych okolicznościach z przyczyn wcześniej przedstawionych należało kasację oddalić jako pozbawioną usprawiedliwionych podstaw (art. 393¹² KPC).

=====